

بیت‌الزینج

اکوادری و حفاظت

جستاری در ارتباط‌شناسی طبیعت برای رسیدن به فرهنگ حفاظت در اکوتوریسم

تألیف و تدوین

دکتر شهرام شرفی

مدرس راهنمایان گردشگری طبیعت

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

سرناسه	شرفی، شهرام، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور	اکولوژی و حفاظت: جستاری در ارتباط‌شناسی طبیعت برای رسیدن به فرهنگ حفاظت در اکوتوریسم/ تألیف و تدوین شهرام شرفی.
مشخصات نشر	تهران: مهکامه، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	۲۷۰ ص.
شابک	978-622-7239-23-2
وضعیت فهرست نویسی	فیفا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۲۶۹-۲۷۰.
عنوان دیگر	جستاری در ارتباط‌شناسی طبیعت برای رسیدن به فرهنگ حفاظت در اکوتوریسم، اکوسیستم
موضوع	Biotic communities :
موضوع	تنوع زیستی -- ایران
موضوع	Biodiversity--Iran :
موضوع	طبیعت -- اثر انسان
موضوع	Nature -- Effect of human beings on :
موضوع	اکوسیستم -- مدیریت
موضوع	Ecosystem management :
رده‌بندی دکره	QH۵۴۱ :
رده‌بندی دیویی	۵۷۷ :
شماره کتابساز	۶۲۰۷۵۸۴ :

نام کتاب: اکولوژی و حفاظت

تألیف: شهرام شرفی

ناظر چاپ: بهزاد ربیعی فراهانی

طرح جلد: حسین مبینی‌پور

صفحه‌آراء: الوهاب

لیتوگرافی: نقش

چاپ و صحافی: اصلانی

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۹

تیراژ: ۵۰۰

قیمت: ۴۸۵۰۰ تومان

شماره شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۲۳۹-۲۳-۲

مراکز پخش: ۱- تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، نرسیده به بایفای آزاد، کرج، انوری، پلاک ۸، طبقه دوم، نشر و پخش مهکامه

فکس: ۰۹۱۲۳۹۷۴۲۰۹، ۰۹۱۶۱۵۰۹

تلفن: ۶۶۴۸۸۲۰۳-۶۶۴۹۷۰۵۰

۲- تهران، میدان انقلاب، بین خیابان ۱۲ فروردین و اردبیهشت، کتابفروشی مهکامه

تلفن: ۶۶۴۶۰۹۳۲-۶۶۴۶۷۳۲۳

en_mahkame@Yahoo.com
www.mahkame.com

پست الکترونیکی:

نمایندگی‌های شهرستان:

۱- اهواز: خیابان حافظ، بین سیروس و نادری، کتابفروشی رشد، تلفن: ۰۶۱۳) ۲۲۱۷۰۰۰-۳

۲- مشهد: خیابان سعدی، پاساژ مهتاب، کتابفروشی درخشش، تلفن: ۰۵۱) ۳۲۲۵۱۹۲۳

۳- اصفهان: خیابان چهارباغ عباسی، مجتمع چهارباغ، زیرزمین پلاک ۲۶، تلفن: ۰۳۱) ۳۲۲۳۸۸۵۶

۴- یزد: خیابان فرخی، جنب مجتمع ستاره، کتابفروشی فدک، تلفن: ۰۳۵) ۳۶۲۲۷۴۷۵

۵- شیراز: خیابان ملاصدرا، نبش خلیلی، کتابفروشی خوارزمی، تلفن: ۰۷۱) ۳۶۴۷۳۷۷۱

۶- تبریز: فلکه دانشگاه، ابتدای خیابان دانشگاه، کتابفروشی علامه، تلفن: ۰۴۱) ۳۳۳۴۱۶۶۹

آدرس کانال انتشارات مهکامه

telegram.me/mahkamepublisher

۷	پیشگفتار.....
۱۵	فصل اول / ارتباط اکولوژی و اکوتوریسم.....
۱۵	مقدمه.....
۱۶	اکولوژی (بوم‌شناسی).....
۲۲	بوم‌گردشگری.....
۲۴	شناخت ماهیت اکولوژی برای استفاده در بوم‌گردشگری.....
۲۹	فصل دوم / اکوسیستم و فرایندهای آن.....
۲۹	اکوسیستم چیست؟.....
۳۰	چگونه یک اکوسیستم تشکیل می‌شود؟.....
۳۳	ارتباط از شرایط زنده بودن است.....
۳۵	بایداری سیستم.....
۳۶	جذب، انتقال انرژی و گردش مواد در اکوسیستم.....
۴۳	چرخان انرژی.....
۴۴	عناصر و مواد مصرفی و کم مصرف موجود زنده.....
۴۵	چرخه‌های بیوژئوشیمیایی.....
۴۷	فرایند توالی، تغییر و ماندگاری اکوسیستم‌ها.....
۵۲	لایه‌بندی و اشکوب‌بندی اکوسیستم.....
۶۲	دیدگاه سیستمی.....
۶۳	سازگاری برای ادامه حیات.....
۶۴	بردباری و ظرفیت تحمل اکوسیستم.....
۶۴	بازخورد یا فیدبک در اکوسیستم و حفظ تعادل.....
۶۶	تراکم، انتشار و پراکندگی و مهاجرت.....
۶۸	ظرفیت تحمل و بردباری هر موجود زنده در اکوسیستم محدود است.....

۷۰	اشکال متنوع و منحصر به فرد بودن ویژگی‌های هر اکوسیستم
۷۲	زیستگاه بخشی از یک اکوسیستم است
۷۴	تعریف زیستگاه و اهمیت قلمرو
۸۴	نیچ یا کنج اکولوژیک
۸۴	ارتباطات در میان موجودات زنده

فصل سوم / تنوع زیستی

۱۰۱	تنوع زیستی
۱۱۰	اکوسیستم‌های بیابانی و کویری ایران
۱۱۹	مثالی برای تنوع زیستی تالاب‌های ایران (جزیره قشم)
۱۲۱	اکوسیستم حرا و جنگل‌های مانگرو
۱۳۲	گونه و حفاظت از طبیعت

فصل چهارم / انسان و طبیعت

۱۳۷	مقدمه‌ای برای ورود به بحث انسان و طبیعت
۱۳۸	انسان و میمون!
۱۴۲	حضور انسان در طبیعت و رسیدن به فرهنگ
۱۵۱	برخی از تغییرات جسمانی و تکامل
۱۵۹	تکامل، انتخاب نحوه زندگی، ابزار و فرهنگ
۱۶۵	ارتباط اکولوژیک انسان با جانوران و گیاهان
۱۶۹	اسطوره، نماد محصولی از ارتباط اکولوژیک
۱۷۴	نمادسازی از حیوانات و گیاهان
۱۸۴	ارتباط‌شناسی اکولوژیک (شکار و شکارچی)
۱۸۹	انسان و گیاهان

فصل پنجم / آلودگی‌ها و آلاینده‌های اکوسیستم

۱۹۵	آلودگی چیست؟
۲۰۳	حمله گردشگران به سایت‌های گردشگری طبیعت
۲۰۵	پسماند و زباله بازمانده تهاجم گردشگری غیرمسئولانه
۲۱۳	تراکم جمعیت انسانی و عوارض آن

۲۱۴	آلودگی‌های منظر و چشم‌اندازهای طبیعی.....
۲۱۵	هجوم جانوران غیربومی.....
۲۲۱	تصادفات و مرگ‌ومیرهای جاده‌ای.....
۲۲۱	فیلتر ته‌سیگار آلاینده‌ای خطرناک.....
۲۲۴	آلاینده‌های فرهنگی.....

۲۲۷	فصل ششم / ارزش اکوسیستم، مدیریت و حفاظت.....
۲۲۷	انقراض یا هاست نبودن!.....
۲۳۱	راه کار چیست؟.....
۲۳۵	اکوسیستم به ا خدمت می‌کند!.....
۲۳۹	کارکردهای اکوسیستم.....
۲۴۵	مدیریت زیست‌محیطی، ارزش فضا اکوسیستم و طبیعت.....
۲۵۰	ظرفیت برد یا ظرفیت تحمل آلودگی چیست؟.....
۲۵۷	ارزش‌گذاری.....
۲۵۹	مدیریت بر نواحی طبیعی بر پایه اکوتورسم.....
۲۶۱	مناطق تحت حفاظت.....
۲۶۲	نحوه حفاظت با توجه به وضعیت اکوسیستم‌های آسیب‌دیده.....
۲۶۴	مناطق حساس دریایی (جایگاه حفاظت از حیات وحش دریایی).....
۲۶۹	فهرست منابع.....

از سخت‌ترین‌های موضوعات برای تفهیم و ایجاد فرهنگ در جامعه انسانی، حفظ ارزش‌های محیط زیست و اکوسیستم است. انسان‌ها به شکل مستقیم در حال بهره‌برداری و یا تأثیرگذاری بر آن هستند. در کتاب میانی انسان‌شناسی نوشته ناصر فکوهی چنین مطرح شده است که در موضوع فرهنگ و طبیعت در رویکرد انسان‌شناسی کلاسیک، از قرن نوزدهم تا اواخر قرن بیستم مفهوم انسان در رابطه‌ای گسسته با طبیعت قرار دارد. به عبارتی باور بر این بود است که انسان به‌دلیل دستیابی به دو ابزار اساسی مادی (فناوری ساخت) و غیرمادی (کسب مهارت در زبان و گسترش اندیشه در این راه) کاملاً از طبیعت جدا شده است. گرچه این موضوع ریشه در بحث تطورگرایی^۲ دارد که پرداختن به آن فعلاً در میان نیست ولی باید به این نکته توجه داشت که جوامع انسانی به‌صورت پیشرفته، سنتی و در حال توسعه، روابط و درک متفاوتی نسبت به بهره‌برداری از طبیعت دارند.

خیلی از افراد در محل خانه شخصی خود از ریختن هر نوع زباله و آلودگی خودداری می‌کنند و یا اینکه به هر دلیلی اگر زیرساخت‌های خانه به هر دلیل زندگی‌شان مثل آب مصرفی یا برق خانه‌اشان مشکلی داشته باشد به سرعت برای رفع آن اقدام می‌کنند. اما همین افراد زباله و مواد دفعی خانه خود را در کوچه و خیابان هم رها می‌کنند. حتی بدتر اینکه زباله‌های خود را پس از گشت‌وگذار در بیرون از شهر یا طبیعت اطراف خانه‌اشان در همان محل باقی می‌گذارند. آیا این مثال نشان از عدم آگاهی و شناخت این افراد از تأثیر آلاینده‌ها و زباله‌هایی است که به طبیعت رها می‌کنند؟ که به تصور اینکه چون در خانه من

۱. فکوهی، ناصر. ۱۳۹۶. میانی انسان‌شناسی. نشر نی. چاپ ششم. ص ۵۵

۲. تطورگرایی (evolutionism) که در فارسی آن را به تکامل‌گرایی نیز ترجمه کرده‌اند، نخستین نظریه کلاسیک در انسان‌شناسی دانشگاهی به حساب می‌آید که در قرن نوزده و تا اوایل قرن بیستم میلادی نظریه غالب و کاملاً مسلط در علوم انسانی به‌طور کلی و در انسان‌شناسی به‌طور خاص به حساب می‌آمد. این نظریه منشأ خود را از علوم زیستی از یک سو و از الهیات از سوی دیگر می‌گرفت. محور اساسی تطورگرایی بر این مفهوم استوار است که هر پدیده فرهنگی را باید حاصل زنجیره‌ای طولانی از تغییرات آن در طول یک خط زمانی- مکانی در نظر گرفت.

نیست پس بر من تأثیر نمی‌گذارد؟ پاسخ چنین افرادی معمولاً به این شکل است: ولش کن! یا یک نفر آنها را جمع می‌کند یا اینکه خودش می‌پوسد و جذب طبیعت می‌شود! وقتی بیوگرافی از این افراد را بررسی می‌کنید، می‌بینید که این فرد ممکن است تحصیلکرده و یا حتی دارای شغل و منسبی در دستگاه‌های دولتی نیز باشد! پس این فرد یک فرد عامی یا بی‌سواد نیست! که چیزی از اثرات نامطلوب زباله در محل زندگی یا بیرون از محل زندگی خود نشنیده باشد. حتی اگر از وی در خصوص اثرات رهاسازی زباله به محیط زیست بپرسیم، به‌طور قطع پاسخی مناسب و بسیار اندیشمندانه به شما خواهد داد! در جوامع پیشرفته صنعتی و در حال توسعه نحوه دفع و خروج زباله و ضایعات از زندگی طبیعی مردم به شکل‌های متفاوت است. با اینکه الگوهای مختلفی در راستای دفع و خروج این مواد از زندگی شهری در کشورهای پیشرفته در اختیار کشورهای در حال توسعه قرار گرفته است، اما الگوهای مردم در دستخوش مقدار منابع مالی و مناسبات مختلفی قرار می‌گیرد، که رسیدن به هدف اصلی را مدوش کرده است. متأسفانه بسیاری از افراد جامعه ما در ایران در برخورد با چنین موضوعاتی نیز پاسخ درستی ندارند و البته این به‌خاطر عدم اطلاع از اثرات نامطلوب مواد رهاسازی شده در طبیعت بر زندگی خودشان و طبیعت پیرامونشان نیست! شاید هم جبری را برای برقراری رباط صحیح از این موضوع درک نکرده‌اند! گرچه سبک و نحوه زندگی انسانی به‌واسطه تکنولوژی پیشرفت و توسعه صنعتی شکل دیگری یافته است و رسانه‌های مختلفی شبانه‌روز تأثیرات این توسعه زندگی را به گوش و چشم مردم می‌رسانند، اما داستان همچنان ادامه دارد!

ارتباط با طبیعت و محیط پیرامون برای انسان به یک فرایند درونی تبدیل شده است و اجرای صحیح موارد مربوط به آن همانند بسیاری از موضوعات زندگی نیازمند قالب‌های قانونی است که یا به‌صورت عرفی و یا به‌صورت جبری توسط هر فرد به اجرا درآید. تجربه نشان داده است که تبدیل شدن عادت به فرهنگ می‌تواند در موفقیت برای توسعه آن نقش مهمی داشته باشد. برای درک این مثال استفاده از کمربند ایمنی در اتوموبیل‌های سواری و اتوبوس بین شهری در ایران بسیار قابل توجه است. این مفهوم که کمربند ایمنی وسیله‌ای غیرقابل مصرف و اضافی است تا چندی پیش به حدی پیش رفت که صنایع خودروسازی آن را حذف کردند و بسیاری از اتوموبیل‌های قدیمی مانند پیکان حتی در نمونه‌هایی از تاکسی‌ها آن را حذف کردند!